

Ołów, Antoni Jan

Teologia powołania w świetle wybranych tekstów ksiąg prorockich

Studia Teologiczne 19, 7-21

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. ANTONI JAN OŁÓW

TEOLOGIA POWOŁANIA W ŚWIETLE WYBRANYCH TEKSTÓW KSIĄG PROROCKICH

Treść: Wstęp; 1. Powołanie zbiorowe. 2. Powołanie indywidualne. Wnioski

Wstęp

Idea powołania obecna na kartach Pisma św., zarówno Starego jak i Nowego Testamentu, należy do istotnych myśli teologicznych czasów współczesnych. Myśl ta została szczególnie dowartościowana przez teologów posoborowych, którzy rozpatrując ją w kontekście powszechnej historii zbawienia, uznali ją w oparciu o wypowiedzi autorów natchnionych i Tradycję Kościoła jako pierwotną a zarazem wiodącą.¹

Konstytucja Dogmatyczna o Objawieniu Bożym naucza, że Bóg kierując się miłością traktuje ludzi jak swoich przyjaciół i zaprasza ich do wspólnoty ze sobą. Ponieważ Bóg jest początkiem, końcem i celem wszystkiego, dlatego powołuje wszystkich ludzi, udzielając im przy tym daru swej łaski. Bóg powołał człowieka, kierując się tym, że człowiek przylgnął do Niego całą swoją naturą i wiecznym uczestnictwem w życiu Bożym. Powyższe stwierdzenia Konstytucji zostały oparte na źródłach, jakie na temat powołania przekazuje Biblia (KO 2). W Biblii Bóg stanowi centrum historii; On kieruje i rządzi światem i wszystko się do Niego sprowadza. Opisy powołań w Piśmie św., zwłaszcza w pismach prorockich, należą do zasadniczych wydarzeń historii zbawienia. Powołanie u Proroków można rozpatrywać w dwóch aspektach – jako powołanie zbiorowe i indywidualne.²

¹ Por. S. G r z y b e k , Powołanie w Starym Testamencie, CzWD 3-6 (1969), s. 58-64.

² Niektórzy bibliści (np. K. R o m a n i u k , Powołanie w Biblii, Warszawa 1989) proponują odwrotną kolejność; por. A. G o n z á l e s L a m a d r i d , Elezione, Enciclopedia della Bibbia (E. Bonifacio, A. Rocca, E. Pollet, O. Davico), 6, Torino – Leumann 1971, k. 1253-1254.

1. Powołanie zbiorowe

Teologia powołania starotestamentalnego stoi pod znakiem powołania całego Izraela. Bóg stopniowo tworzył i wychowywał naród wybrany. Pierwszym stadium formacji Ludu Bożego było przymierze, które Bóg zawarł z Mojżeszem jako reprezentantem społeczności izraelskiej.

a) Powołanie Izraela a przymierze

Chcąc przybliżyć teologię powołania w księgach prorockich, należy wcześniej ukazać myśli teologiczne dotyczące powołania w Pięcioksięgu.

Od momentu zawarcia przymierza Izrael stał się Ludem Bożym i rozpoczął się dialog objawienia. Najpierw Bóg, przez swego posłańca Mojżesza, czyni Izraelitom propozycję zawarcia z nim przymierza i kiedy Izraelici wyrażają swą gotowość, wtedy na rozkaz Boży przygotowują się do tego wydarzenia przez trzy dni, po czym wychodzą pod górę „naprzeciw” swego Boga. Wówczas Bóg przemówił do nich sam, już bez pośrednictwa Mojżesza, mówiąc: „Ja jestem Pan, twój Bóg, który cię wywiódł z ziemi egipskiej z domu niewoli” (Wj 20,2). Fakt ten należy do najważniejszych wydarzeń w dziejach narodu wybranego i często jest nazywany powołaniem Izraela.³ Naród wybrany zdaje sobie sprawę, że w sposób szczególny należy do Boga. Wie on, że ścisła więź z Bogiem wytworzyła się wcześniej; sięga czasów patriarchów. Jest przekonany jednak, że: „Nie zawarł Pan tego przymierza z ojcami, lecz z nami, którzy tu dziś wszyscy żyjemy” (Pwt 5, 3).

Przymierze to – jako powołanie - nie jest paktem zawartym między równymi sobie partnerami. Bóg, niczym nieograniczony w swej wolności, podejmuje decyzję zawarcia przymierza z Izraelem podając swoje warunki:⁴ „Teraz jeśli pilnie słuchać będziecie głosu mego i strzec mego przymierza...” (Wj 19, 5). Warunki te wskazują na wolność Izraela przy zawarciu tak doniosłego paktu. Należy tu zaznaczyć, że Naród Wybrany nigdy, w całej swej historii, nie był zmuszony do zawarcia przymierza z Bogiem. W warstwie literackiej opisów przymierza Bóg występuje w roli „mówcy”, który chce przekonać, a nie Władcy wymuszającego zgodę. Izraelici w chwili powołania przyjmują na siebie do-

³ Por. J. K u d a s i e w i c z , Lud Boży, AK 5-6 (1965), s. 280; K. Romaniuk, Powołanie w Biblii, Warszawa 1989, s. 15-16; S. Ł a c h , Przymierze na Synaju w świetle nowych dokumentów, RBL 15 (1962), s. 262; H. L a n g k a m m e r , Przymierze, MSB, Katowice 1989, s. 133.

⁴ Por. J. G i b l e t , P. G r e l o t , Przymierze, STB, s. 826; E. K u t s c h , ברת ברית Verpflichtung, THAT I, k.342-343.

browolnie odpowiedzialność, gdy idzie o spełnienie warunków Bożych. Przymierze nie jest samoistnym zjednoczeniem z Bogiem, lecz posiadając charakter warunkowy i moralny, domaga się realizacji przyjętych zobowiązań.⁵ Jeśli spełnicie określone warunki: „będziecie szczególną moją własnością pośród wszystkich narodów” (Wj 19,5). Najważniejszą obietnicą jest to, że Izrael będzie s^cgullāh Jahwe. Wyrażenie to oznacza własność o najwyższej wartości. Jest ona tak drogocenna, że tylko królowie mogą sobie pozwolić na jej posiadanie; jest to własność wyłączna, wybrana, bardzo droga i szczególnie umiłowana. Taką drogocenną własnością, wybraną i powołaną ze wszystkich ludów ziemi jest dla Boga naród Izraelski.⁶

Przymierze w kontekście powołania narodu izraelskiego stanowi coś wyjątkowego, gdyż jedną ze stron paktu jest Pan Bóg. W momencie zawarcia przymierza Bóg stał się Bogiem Izraela, a Izrael Jego ludem. Świadczą o tym m.in. słowa: „Weszliście z Panem, Bogiem swoim, w przymierze, które Pan Bóg wasz, zawarł dziś z wami, pod przysięgą, aby was dzisiaj uczynić ludem swoim. On będzie dla was Bogiem, jak przyobiegał tobie i jak poprzysiągł przodkom waszym: Abrahamowi, Izaakowi i Jakubowi” (Pwt 29, 11-12). Od tej chwili dzieje Izraela rozwijać się będą na dwóch płaszczyznach: na płaszczyźnie historii Izrael będzie podobny do innych narodów; na płaszczyźnie wiary stanie się „ludem Boga”,⁷ „królestwem kapłanów”.⁸ Królestwo izraelskie nie miało być królestwem świeckim opartym na broni i sile człowieka, lecz duchowym, zwróconym ku sprawom religijnym. Oznacza to szczególną bliskość Boga oraz, że Izrael został powołany do chlubnej służby Bożej.⁹ Naród wybrany, partner przymierza, został następnie określony jako „naród święty” (Wj 19,6), tzn. odłączony od innych narodów i przeznaczony na szczególną służbę Panu. Spotkało go wielkie wyróżnienie:¹⁰

⁵ Por. M. Arndt, Przymierze Boga z Izraelem w tradycji Pięcioksięgu, RTK (1985) z. 1, s. 11-12.

⁶ Por. J. Kudasiewicz, Lud Boży, art. cyt., s. 280; H.D. Preuß, Theologie des Alten Testaments. Israels Weg mit JHWH. Stuttgart-Berlin-Köln 1992, s. 305-308.

⁷ Por. S. Wypych, Przymierze Boga z Izraelem, w: Wstęp do Starego Testamentu (red. L. Stachowiak), Poznań 1990, s. 149-150.

⁸ Kapłan w Starym Testamencie spełniał rolę pośrednika między Bogiem a ludem. Nauczał i wyjaśniał ludowi prawo, czyli przekazywał mu naukę pochodzącą od Boga, reprezentował Go wobec ludzi, gdy zaś składali na ołtarzu ofiary, przedstawiał Bogu modlitwy wiernych.

⁹ Por. J. Schreiner, Teologia Starego Testamentu (tłum. B. Matysiak), Warszawa 1999, s. 30-31.

¹⁰ Por. M. Filipiak, Powołanie Ludu Bożego, RBL 29 (1976), s. 306.

„Pan wybrał was i znalazł upodobanie w was, nie dlatego, że przewyższacie licznie wszystkie narody, gdyż ze wszystkich narodów jesteście najmniejsi, lecz ponieważ Pan was umiłował” (Pwt 7, 7-8). Nie decydowały tu jedynie wartości moralne tego ludu: „Nie dzięki twojej sprawiedliwości, ani prawości serca twego ty przychodzisz wziąć ich kraj w posiadanie(...). Wiedz, że nie ze względu na twoją cnotę Pan, Bóg twój, daje ci tę piękną ziemię na własność, bo jesteś ludem o twardym karku” (Pwt 9,5-6). Odtąd Izrael czuje się ściśle związany z Bogiem, jest narodem przyjętego posłannictwa, narodem, który ma składać świadectwo i być wykonawcą dzieł Bożych.¹¹

Izrael o fakcie przymierza będzie pamiętał zawsze, zarówno w chwilach radosnych jak i smutnych swego narodowego i państwowego bytu. Na mocy tego paktu Bóg stał się Panem Izraela złączonym nierozwalnymi więzami ze swoim ludem. Natomiast Izrael z racji przymierza został zobowiązany do szczególnej wierności swemu Bogu.¹² Między partnerami przymierza rodzi się szczególna więź, która nie jest relacją czysto prawną, stosunkiem praw i obowiązków, lecz obok charakteru prawnego zawiera element miłości. Bóg z miłości wybiera i powołuje naród, aby mu okazać swą łaskę przez to, że dopuszcza go do wspólnoty partnerskiej ze sobą.¹³

Izrael niejednokrotnie sprzeniewierzał się Bogu, prowadząc życie niezgodne z Prawem Bożym. Wspomina o tym prorok Ozeasz mówiąc, że miłość narodu wybranego względem Boga podobna jest często „...do chmur na świtanii, albo do rosy, która prędko znika” (6, 4).

Prorocy w swym nauczaniu niejednokrotnie odwołują się do przymierza w kontekście powołania. Wypominają niewierność Izraela względem Boga oraz zapowiadają nieszczęścia, jakie spadną na grzeszny naród.¹⁴ Bóg jednak wierny obietnicom danym patriarchom, podejmuje na nowo swe zbawcze dzieło. Prorocy nazwą to bądź „nowymi zaślubinami”,¹⁵ bądź też „nowym przymierzem”¹⁶ opartym na miłości.¹⁷ Znamienne są w tym względzie słowa Pwt 10,12: „A teraz Izraelu,

¹¹ Por. D. Rops, *Od Abrahama do Chrystusa*, Warszawa 1967, s. 118.

¹² Por. S. Grzybek, *Zarys historii zbawienia*, RBL 20 (1967), s. 216; A. Mattioli, *Dio e l'uomo nella Bibbia d'Israele*, Torino 1981, s. 415-418.

¹³ Por. L. Stachowiak, *Wartości etyczne tradycji o przymierzu*, w: *Biblia Księga życia Ludu Bożego* (red. S. Łach, M. Filipiak), Lublin 1980, s. 19-28.

¹⁴ Por. Oz 6, 7-10; 8, 1; Iz 24, 5; Jr 11, 10; 31, 32; Ez 16, 59.

¹⁵ Por. Oz 2, 16-25; Iz 54, 2-8; 62, 4; Jr 31, 3.

¹⁶ Por. Jr 31, 31-34; 32, 38; Ez 16, 60; 34, 25; 36, 26-27; 37, 26.

¹⁷ Por. J. Stępień, *Teologia świętego Pawła*, w: *Człowiek i kościół w zbawczym planie Boga*, Warszawa 1979, s. 358-364.

czego żąda od ciebie Pan Bóg twój? Tylko tego, byś się bał Pana, Boga swego, chodził wszystkimi jego drogami, miłował Go...". Przymierze, które ze strony Izraela wyraża się m.in. w posłuszeństwie, jest więc szczególnym wyrazem partnerskiej miłości.

Prorocy nie tylko pogłębiali naukę o przymierzu i zobowiązaniach z niego płynących, lecz mając na uwadze przyszłość, przedstawiali dramat religijno-narodowy swego ludu. Prorok Amos usiłował rozbudzić prawdziwą religijność w duchu „prawa i sprawiedliwości”, czyli opartą na przestrzeganiu przepisów Prawa Mojżeszowego, zwłaszcza gdy idzie o troskę wobec ubogich warstw społeczeństwa. Chociaż nie wspomina on o przymierzu synajskim, to jednak w licznych aluzjach nawiązuje do powołania Izraela przez Boga i do obowiązków wynikających z tego powołania. Ganiąc wykroczenia Izraelitów za niesprawiedliwość społeczną, autor natchniony w imieniu Boga wypowiada prorocze słowa: „To ja wyprowadziłem was z Egiptu, wiodłem przez pustynię przez lat czterdzieści, byście posiadli ziemię Amorytów (...). Jedyne was znałem ze wszystkich narodów ziemi” (Am 2, 10; 3, 2). W niedalekim kontekście nawiązującym do wybrania i powołania narodu Izraelskiego znajdują się też słowa upomnień skierowane do Izraelitów sprzeniewierzających się przymierzu: „Czyż nie jesteście dla mnie jak Kuszyci wy synowie Izraela? – wyrocznia Pana. Czyż Izraela nie wyprowadziłem z ziemi egipskiej jak Filistynów z Kaftor, a z Kir – Armejczyków?” (Am 9, 7).¹⁸ Chociaż Bóg wybrał i powołał Izrael „spośród wszystkich narodów ziemi” (Pwt 7, 6), Izraelici nie dochowali Mu wierności, wskutek czego stare przymierze zostało zerwane i przestało niejako istnieć. Za swą niewierność naród wybrany będzie poddawany ciężkim próbom:¹⁹ „A gdy wielu ludzi będzie przechodziło obok tego miasta, powiedzą jeden do drugiego: Dlaczego Pan postąpił w ten sposób z tym wielkim miastem? Odpowiedź będzie brzmiała: Dlatego, że oni porzucili przymierze Pana Boga swego, a oddawali cześć bogom obcym i służyli im” (Jr 22, 8-9). W czasach eschatologicznych będzie zawarte Nowe Przymierze i powstanie nowy Lud Boży. Świadczy o tym wypowiedź prorocka Jr 31,31-33: „Oto nadchodzą dni – wyrocznia Pana – kiedy zawrę z domem Izraela i z domem judzkim nowe przymierze. Nie jak przymierze, które zawarłem z ich przodkami, kiedy ująłem ich za rękę (...). Lecz takie będzie przymierze, jakie zawrę z domem Izraela po tych

¹⁸ Por. C. Jakubiec, *Stare i Nowe Przymierze*. Biblia i Ewangelia, Warszawa 1961, s. 111-112.

¹⁹ Por. J. Giblet, P. Grelot, dz. cyt., s. 829-830.

dniach – wyrocznia Pana: Umieszczę swe prawo w głębi ich jestestwa i wypiszę na ich sercu. Będę im Bogiem Oni zaś będą Mi narodem”.

Nowe Przymierze, a zarazem nowe powołanie, będzie się opierać na jedności Boga ze swym Ludem. Będzie miało ono charakter wewnętrzny; nie będzie wypisane na tablicach kamiennych, lecz na sercach przemienionych przez Boga. Nowe Przymierze stanie się dla wszystkich światłem i siłą wewnętrzną, które uzdolnią ludzi do „poznania” Boga i uwierzenia Mu. Poznanie to będzie miało charakter praktyczny; będzie polegało na uznaniu Jahwe jako Boga i prowadzenie życia zgodnie z wymogami wiary.

Ideę Nowego Przymierza rozwinie i pogłębi Ezechiel. Podobnie jak Jeremiasz akcentuje on również potrzebę odrodzenia wewnętrznego. Zapowiada, że u kresu dziejów, w czasach ostatecznych nastąpi oczyszczenie dusz z grzechów i dokona się przemiana serc ludzkich: „...dam wam serce nowe i ducha nowego tchnę do waszego wnętrza, odbiorę wam serce kamienne, a dam wam serce z ciała”(36,26). Serca twarde, niewdzięczne i nieczułe, zmieni Bóg na serca delikatne, wrażliwe i posłuszne Bogu. Zmieni się również sama zasada działania: „Ducha mojego chcę tchnąć w was i sprawić, byście żyli według mych nakazów i przestrzegali przykazań, i według nich postępowali” (Ez 36,27). Nowe przymierze ma być przymierzem, które już nigdy nie będzie odwołane. Będzie to przymierze pokoju i zarazem przymierze wieczne (por. Iz 61, 8). Do uczestnictwa w nim zostaną zaproszone wszystkie narody, a Sługa Boży będzie jego pośrednikiem. Sama też postać Sługi stanie się definitywnym przymierzem Boga z ludźmi.²⁰

Prorok Ozeasz podejmuje również tematykę przymierza jako powołania. W obliczu zbliżającej się katastrofy zapowiadał nie tylko kary jakie spadną na Izraelitów za wszelkie odstępstwa, ale też usiłował przybliżyć widok chwalebnej przyszłości – „młodzieńczych lat narodu” - wyprowadzenia z niewoli egipskiej i przymierza na Synaju. Na tym tle przedstawia on obraz przyszłego zbawienia jako odnowionego przymierza.²¹

Prorocy w swoich zapowiedziach mesjańskich prowadzą do momentu szczytowego, gdy Jezus Chrystus własną krwią „przy pieczętuje” nowe, doskonale i ostateczne (wieczne) przymierze.²² Będzie to czas trwałego pokoju i radości (por. Iz 65-66). Prorok Ezechiel zapowiada, że

²⁰ Por. S. Wypych, art. cyt., s. 149; A. Feuillet, *Études d'exégèse et de théologie biblique. Ancien Testament*, Paris 1975, s.157-163.

²¹ Por.C. Jakubiec, *Stare i Nowe Przymierze*, dz. cyt., s. 113.

²² Por. S. Synowiec, *Dziesięć przykazań*. Kraków 1999, s. 192.

gdy Bóg zawrze przymierze z odrodzonym Izraelem, wówczas dzięki zwierzęta przestaną zagrażać ludziom, a deszcze zapewnią dobre urodzaje i obfite zbiory.²³

Ogólnie należy stwierdzić, że wydarzenia pod Synajem stanowią pierwszy w dziejach ludzkości fakt zawarcia przymierza jako powołania zbiorowego. Powołanym jest naród Izraelski, jako znak i przewodnik dla innych narodów. Celem powołania zbiorowego jest m.in. pielęgnowanie kultu Bożego i szeroko rozumiana służba Panu. Przymierze na Synaju było zapowiedzią Nowego Przymierza, jakie stało się udziałem Sługi Bożego, przyszłego Mesjasza.

b) Powołanie „Reszty Izraela”

Bóg wierny swym obietnicom nigdy nie złamał przymierza. Naród wybrany bardzo szybko zapomniał o zobowiązaniach złożonych Bogu. W dziejach Izraela bywały okresy, kiedy wydawało się, że cały naród ze względu na swe winy ulegnie zagładzie. Chociaż Bóg przyrzekł Abrahamowi potomstwo tak liczne jak gwiazdy na niebie (por. Rdz 15, 5), to równocześnie za pośrednictwem Amosa ostrzegał naród: „Tak jak pasterz z lwiej paszczy ratuje tylko dwie nogi albo koniec ucha, tak nieliczni uratowani będą synowie Izraela” (3,12). Zgodnie z 1 Tm 2,4 Bóg „pragnie, by wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy”. Gdy prawie cały naród odejdzie od Boga, wówczas Jahwe powoła tzw. „Resztę Izraela”. „Reszta” owa, ocalona przed nadchodzącym Dniem Pańskim (jôm Jahwe), stanowi podstawowy element nadziei mesjańskiej.²⁴

Termin „Reszta” występuje stosunkowo często w pismach prorockich.²⁵ W zależności od kontekstu może oznaczać zakres katastrofy: jedynie „Reszta z niego powróci” (Iz 10, 22), „nawet Reszta nie ocaleje” (Jr 11, 23). Z czasem określenie to staje się synonimem popularnych zwrotów: „Reszta Jakuba” (Mi 5, 6), „Reszta Józefa” (Am 5, 15), „Reszta Judy” (Jr 40, 15; 42,15). Niekiedy wyrażenie Reszta Izraela” jest rozumiane w znaczeniu politycznym: „Reszta” – to ci, którzy ocalili po przegranej wojnie. Dzieje Izraela od początku znajdują się w rękach Boga; klęski, zwycięstwa, trwanie w niewoli, rozwój polityczny – wszystko to było przedmiotem zrządzeń Bożych. Polityczne niekiedy rozumienie zwrotu „Reszta Izraela” pomimo pozorów ma podłoże religijne; u pod-

²³ Por. T. Jankowski, Horyzonty kosmiczne odkupienia w teologii biblijnej, RBL 19 (1966), s. 36-37.

²⁴ Por. E. Beck, Reszta, PSB, k.1139-1140.

²⁵ Por. Iz 1, 8-9; 4, 2-6; 7, 3; 10, 20-22; Jr 23, 2-6; 31, 7-14; Jl 3, 5; Mi 4, 7; 5, 6-7.

staw tego wyrażenia leży wiara w przyszłe wybawienie, przynajmniej części Izraela. Prorocy zapowiadając Dzień Pański, przyszły sąd i Bożą karę, traktowali również o „Reszcie”, która miała ocaleć.

Po niewoli babilońskiej jawi się nowe pojęcie „Reszty Izraela”. Jest to elita religijna, zwana niekiedy „Resztą wierną”. Pełniła ona szczególną rolę w stosunku do całego narodu; była spadkobierczynią i depozytariuszem obietnic Bożych.

Autorzy biblijni określają również „Resztą” małą wspólnotę wygnańców, po powrocie na Syjon.²⁶ Niektóre przepowiednie prorockie głoszą, że ta właśnie społeczność jest „Resztą Świętą”, która po niewoli babilońskiej zostanie poddana oczyszczeniu. O oczyszczeniu duchowym, w kontekście kultu, traktuje prorok Zachariasz: „W całym kraju – wyrocznia Pana – dwie części zginą i śmierć poniosą, trzecia część tylko ocaleje. I tę trzecią część przeprowadzę przez ogień, oczyszczę ją, jak oczyszcza się srebro i wypróbuję tak, jak złoto próbują. I wzywać będzie mego imienia – a Ja wysłucham” (13, 8-9).²⁷ Motywem ocalenia tej małej „Reszty” jest miłość Boża. Jeremiasz nazywa ją miłością odwieczną, która jest nieustannym źródłem okazywanej Izraelowi łaski: „Znajdzie łaskę na pustyni naród ocalały od miecza; Izrael pójdzie do miejsca swego odpoczynku. Pan się mu ukáže z daleka: ukochałem cię odwieczną miłością, dlatego też zachowałem dla ciebie łaskawość” (Jr 31, 2-3).

Skoro powołanie tzw. „Reszty” jest wyrazem odwiecznej miłości Boga, to - w myśli prorockiej - zadaniem wybranych jest świadczenie o tej nieskończonej miłości m.in. poprzez więź „Reszty” z Syjonem. Zgodnie z zapowiedzią proroka Izajasza „Reszta Izraela” nawróci się do „Boga Mocnego”: „Albowiem Dziecię nam się narodziło, Syn został nam dany, na Jego barkach spoczęła władza. Nazwano Go imieniem: przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju” (9, 5).

Posłannictwo „Reszty” polega m.in. na tym, by być znakiem dla pogan, ułatwiać dostęp do Boga wszystkim narodom, aby i one świadome swego powołania doznały skutków Bożej miłości.²⁸

²⁶ Por. F. Dreyfus, STB, s.854; G. Von Rad, Teologia Starego Testamentu (tłum. B. Widła), Warszawa 1986, s.380-382.

²⁷ Por. K. Romaniuk, Powołanie w Biblii, dz. cyt., s. 24-27. Formuła wzywać imię Jahwe ma znaczenie kultyczne; por. A. J. Olów, Znaczenie formuły q̄r' b̄sm YHWH w Starym Testamencie i literaturze międzytestamentalnej, CT 3(1993), s. 79-83.

²⁸ Por. J. Stępień, Powołanie jako dar Bożej miłości, art. cyt., s. 87-88; W. Zimmerli, Grundriß der alttestamentlichen Theologie, Stuttgart-Berlin-Köln, 1989⁶, s. 35-39; E. Zenger, Einleitung in das Alte Testament, Stuttgart-Berlin-Köln 1998³, s. 377-380.

2. Powołanie indywidualne

Pisma prorockie zawierają szereg opisów powołań indywidualnych. Można wskazać w nich kilka istotnych elementów, m.in. „wybranie”.

a) Wybranie

Historia dziejów ludzkości przed Abrahamem nie zawiera żadnych wzmianek traktujących o wybraniu, chociaż jest tam już mowa o szczególnych upodobaniach Boga względem niektórych ludzi (np. Abel por. Rdz 4, 4) i o ich wyjątkowo uprzywilejowanym traktowaniu (np. Henoch por. Rdz 5, 24). Na uwagę zasługuje przypadek Noego, „który był jedynym sprawiedliwym wśród swego pokolenia” (Rdz 7,1) oraz błogosławieństwo udzielone Semowi (Rdz 9,26). Bóg znając dzieje poszczególnych pokoleń, wybiera Abrahama, aby przez niego otrzymywały błogosławieństwo ludy całej ziemi” (Rdz 12, 3).

W Izraelu Bóg wybiera ciągle nowych ludzi, którym powierza pewne misje na czas określony, albo też na całe życie. Wskutek Bożego wyboru ludzie ci zostają odłączeni i poświęceni Panu. U proroków wybranie nie oznacza panowania czy też wyższości nad innymi, ale zobowiązanie do szczególnej służby. Stąd też prorocy często występują przeciw błędnym poglądom, gdy idzie o bezpieczeństwo narodu. Przeciwdziałają się obiegowym powiedzeniom, że: „nieszczęście nie spadnie na nas” (Mi 3, 11), bo „z nami jest Bóg” (Iz 8, 10). Samo wybranie nie jest gwarancją bezpieczeństwa. Im więcej ktoś doznaje łaski Bożej, tym większą ma odpowiedzialność za swoje czyny.²⁹

Zgodnie z wypowiedziami proroków wybranie ma swój cel służebny. Bóg wybierając kogoś na służbę, daje mu do wypełnienia określone zadanie, które ma służyć całej wspólnotie ludu Bożego. Bóg wybiera m.in. po to, żeby „posłać”. Przykładem mogą być prorocy: Amos (7,15), Izajasz (8,11), Jeremiasz (15,16-17; 20,7), którzy - jak Mojżesz (por. Wj 3) - zostali oderwani od codziennych zajęć i powołani do głoszenia orędzia Bożego.

Niekiedy w chwili Bożego wyboru człowiek zdając sobie sprawę, że jest tylko narzędziem w ręku Najwyższego: „Panie, od którego zależy życie wszystkich istot, wyznacz do kierowania społecznością męża, który by na jej czele wychodził i wracał, wyprowadzał ich i przyprowadzał, by społeczność Pana nie była jak stado bez pasterza” (Lb 27, 15-17).

²⁹ Por. J. Guillet, Wybranie, STB, dz. cyt., s. 1079-1080; X. Léon-Dufour, Wybranie, SNT, s. 675; por. L. Monloubou, Prophète, Dictionnaire encyclopedique de la Bible (P.M. Bogaert, M. Delcor, E. Jacob, É. Lipiński, R. Martin-Achard, J. Ponthot), Brepols 1987, s. 1053-1056.

Wybranie nie jest wynikiem przypadkowego zbiegu okoliczności, czy zabiegów ludzkich, lecz należy ono do wolnej inicjatywy Boga. Wybranie pochodzi od Najwyższego, a Jego przesłanką jest miłość do stworzenia.

Bóg dokonuje wyboru wcześniej niż wybrany o tym się dowiaduje. Dowodem na to może być tekst Jr 1,4-5: „Pan skierował do mnie następujące słowa: „Zanim ukształtowałem cię w łonie matki, znałem cię, nim przyszedłeś na świat, poświęciłem cię, prorokiem dla narodów ustanowiłem cię” (Jr 1, 4-5). Prorok został wybrany jeszcze przed poczęciem, przed narodzeniem, przed wykonaniem jakiegokolwiek dzieła, którym mógłby zasłużyć na łaskę wybrania. Prorok Amos z prostotą wyznaje, że swoim życiem i pozycją społeczną w niczym nie zasłużył by być wybranym: „ Nie jestem ja prorokiem, ani nie jestem uczniem proroków, gdyż jestem pasterzem i tym, który nacina sykomory, od trzody bowiem wziął mnie Pan i rzekł do mnie Pan: Idź, prorokuj do narodu mego izraelskiego” (Am 7, 14-15). Jedynym motywem wybrania jest miłość Boża względem ludzi. Decyzja o wyborze jest w pełni dobrowolna. Bóg nie ma względu na osoby, wybiera ludzi z różnych stanów i warstw społecznych.³⁰

b) Łaska powołania

Powołanie w świetle tekstów prorockich jest łaską mającą służyć dobru całego Ludu Bożego; jest darem Bożym udzielonym konkretnej osobie. Dar ten jest dostosowany do natury i psychiki danego człowieka. Analizując opisy powołań, można zauważyć różnice w zachowaniu się osób powoływanych. Abraham (Rdz 12, 4), Samuel (1 Sm 3, 10), Amos (3,8; 7,15) i Izajasz (6,8) są postaciami, u których odzew na Boże wezwanie jest natychmiastowy i pogodny. Są to powołania przejrzyste, które ujawniają, że w duszy powołanych panuje radosna gotowość oddania się służbie Bożej. Równocześnie dają one podstawę do nadziei, że powołani swój entuzjazm włączą w późniejszą pracę i przekażą go odbiorcom głoszonego przez nich Słowa.

W innych opisach powołań ukazana jest bojaźń powołanych przed podjęciem odpowiedzialnego zadania oraz lęk przed trudnościami zewnętrznymi. Nie są to przejawy złej woli, lecz mają swe źródło w psy-

³⁰ Por. K. Rahner – H. Vorgrimler, Wybranie, MSTR, s. 556; por. L. Coenen, καλέω *chiamata*, vocazione, Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento (L. Coenen, E. Beyreuther, H. Bietenhard), Bologna 1976, 250-252; J. Schreiner, Jeremias Berufung (Jer 1,4-19), w: Segen für die Völker. Gesammelte Schriften zur Entstehung und Theologie des Alten Testaments, Würzburg 1987, s. 86-107.

chice tych ludzi, którzy przed podjęciem jakiegokolwiek decyzji najpierw biorą pod uwagę negatywne strony swej pracy i piętrzące się trudności. Jeremiasz bronił się przed swym powołaniem wskazując na swój młody wiek i brak doświadczenia: „Ach Panie Boże, przecież nie umiem mówić, bo jestem młodzieńcem!” (Jr 1, 6). Już z tego tekstu wynika, że łaska powołania nie jest nakazem zalecanym lub podejmowanym wbrew czy mimo woli zainteresowanych. Każde powołanie jest zawsze łaską Bożą, która domaga się odpowiedzi człowieka. Z tego względu należy stwierdzić, że jest ono również aktem wolnej woli ludzkiej.³¹ Łaska ta działa w każdym powołanym, zgodnie z planem Bożym, który obejmuje wszystkie dziedziny życia ludzkiego. Łaska Boża nie znosząc wolnej woli wpływa na przyjęcie powołania po to, by człowiek mógł w pełni uczestniczyć w dziele zbawienia. Bezpośrednia decyzja czy należy przyjąć powołanie, czy też je odrzucić, należy do człowieka. Powołanie jest zatem wypadkową łaski Bożej i odpowiedzi człowieka.³²

W świadomości Izraela niekiedy jawi się przeświadczenie, że dobra nadprzyrodzone z życiem wiecznym włącznie, należą się człowiekowi na zasadzie odpłaty za zasługi płynące z dobrych uczynków. W atmosferze takich przekonań mogło się też wydawać, że Pan Bóg słusznie kogoś powołuje, kierując się uzasadnionymi racjami obiektywnymi. Częściej jednak bywa tak, że powołany nie rozumie, dlaczego właśnie jego Bóg powołuje. Oporom ze strony człowieka buntującego się przeciwko powołaniu Bożemu towarzyszy przekonanie, że wartości, które on reprezentuje, są nieproporcjonalne do powierzonych mu posłannictwa. Tęgo rodzaju myślenie powołanego może być wyrazem przeświadczenia, że powołanie jest dobrem przez niego niezasłużonym.³³

Tym co potęguje niejako darmość wybrania i powołania są warunki, w których się ono dokonało. Gdy Bóg np. wybiera tego, który był Jego nieprzyjacielem, ulaskawia odrzuconego, obdarza go błogosławieństwem itp. – jest czymś o wiele większym niż tylko opieka zewnętrzna. Powołany cieszy się radością i pełnią życia. Łaska powołania, jako wyraz miłości ojcowskiej, doprowadza do osobistego spotkania Stwórcy ze stworzeniem. Błogosławieństwo Świętego Boga (por. Ps 33,21; 71,22; Am 4,2) sprawia, że związek jaki zachodzi między Bogiem a jego wybranym można nazwać „konsekracją”. Powołanie jest wezwa-

³¹ Por. J. Homerski, Powołanie i jego rola w formacji religijnej Ludu Bożego Starego Testamentu, art. cyt., s. 39-40; H.W. Wolf, Antropologia dell'Antico Testamento (tłum. Antropologie des Alten Testaments – E. Buli), Brescia 1975², s. 279-283.

³² Por. J. Guillet, Łaska, STB, s. 437; A. Słomkowski, Powszechne powołanie do świętości, ZNKUL (1966), s. 23-34.

³³ Por. K. Romaniuk, Powołanie w Biblii, dz. cyt., s. 127; E. Kryściak, dz. cyt., s. 6-7.

niem do świętości i obietnicą życia uświęconego czego, dowodem są słowa Iz 6,7: „Dotknął nim ust moich i rzekł: Oto dotknęło to twoich warg: twoja wina jest zmazana, zglądzony twój grzech”.³⁴

c) Przesłanie powołania

Bóg wybiera i powołuje proroków, a następnie wzywa ich do pełnienia religijnej misji. Posłuszeństwo wezwaniu i podjęcie zleconych zadań, stanowią ważne elementy każdego powołania. Wzmiankowana misja ma na uwadze wspólne dobro, tj. dobro wspólnoty w której powołany przebywa i przy pomocy której zmierza do osiągnięcia zbawionego celu.³⁵ Z pism prorockich wynika, że dobro społeczności lokalnej, do której przynależy powołany, stanowi główną rację działania i zarazem naczelną zasadę postępowania w życiu codziennym. Wymowny w tym względzie jest tekst Jon 4,10: „Rzekł Pan: Tobie żal krzewu, którego nie uprawiałeś i nie wyhodowałeś, który w nocy wyrósł i w nocy zginął. A czyż Ja nie powinienem mieć litości nad Niniwą, wielkim miastem, gdzie znajduje się więcej niż sto dwadzieścia tysięcy ludzi, którzy nie odróżniają swej prawej ręki od lewej, a ponadto mnóstwo zwierząt”. Słowa te wskazują, iż Jonasz początkowo mając na uwadze jedynie własne dobro, nie chciał pełnić powierzonej mu misji wśród mieszkańców Niniwy. I wówczas Bóg za pomocą obrazu uschniętego krzewu przekonał Jonasza, że nie ma takich wysiłków, których powołany nie powinien podjąć, gdy chodzi o zbawienie ludzi. W takich przypadkach nie można żałować ani ofiar, ani trudu jeśli w zamian przybliży się człowiekowi Boga.³⁶ Bóg wybierający człowieka, aby mu powierzyć jakąś misję, pragnie z nim prowadzić dialog. I dlatego z własnej inicjatywy nawiązuje z nim osobowy kontakt. Podczas rozmowy z wybranym, np. w czasie modlitwy, Bóg nierzadko objawia motywy swego działania i powierza powołanemu określone zadanie. Po tym dialogu, który kończy się albo jasno wyrażoną zgodą podjęcia się misji przez powołanego, albo zgodę tę suponuje, ma miejsce istotny element powołania, a mianowicie przesłanie wyrażona formułą: „Idź i mów”.³⁷ Misja jest krótkim, podanym w trybie rozkazującym poleceniem, pójścia w imieniu Boga i mówieniu tego, co On zleca, lub dokonania w sposób publiczny jakiegoś czynu zgodnego z tym poleceniem. Ma to skłonić wiernych do zastanowienia

³⁴ Por. J. Guillet, *Łaska*, STB, dz. cyt., s. 437; W. Pluta, *Powszechne powołanie do świętości w Kościele*, AK 57(1965),s.317-325.

³⁵ Por. A. Żynel, *Powołanie*, KAZ, s. 320.

³⁶ Por. S. Grzybek, *Elementy konstytutywne biblijnego powołania*, CzST 5 (1977), s. 29.

³⁷ Por. Rdz 12,1; Wj 3,10; Sdz 6,14 Iz 6, 9; Jr 1, 7; Ez 3, 4; Am 7, 15; Jon 1, 2; 3, 2.

się nad sobą i wzbudzić w nich pragnienie powrotu na drogę przykazań Bożych. Przykładem może tu być tekst Iz 20,1-4.³⁸ W dialogu poprzedzającym misję, autorzy biblijni przedstawiają niekiedy Boga jako znieważonego a zarazem miłosiernego Stwórcę, który gdy na sposób pedagogiczny karze człowieka, to prawdziwie go kocha i wychowuje. W trakcie zlecenia misji, Bóg jawi się jako absolutny Pan i Władca. Poleceni Jego należy się bezwzględnie podporządkować. Prorok Amos wyraził ową prawdę w postaci metafory: „Gdy lew ryczy, któż się nie ulęknie? Gdy Pan Bóg przemówi, któż nie będzie prorokować” (3, 8). Opis powołania kończą przeważnie słowa Boga, zlecające powołanemu określone zadanie, które ma wykonać, stanowiące zarazem cel powołania.³⁹

Treścią misji powołanego są różne sprawy życia społecznego, zwłaszcza gdy chodzi o kwestie wiary i zachowywanie Prawa Bożego. Prorocy mają świadomość potrzeby podporządkowania się woli Bożej, pogłębiania życia duchowego i realizacji Dekalogu. Prorok Izajasz w przeddzień najazdu na Jerozolimę radził królowi judzkiemu, żeby zawierzył Panu, nie polegał na własnej sile militarnej i nie szukał pomocy u sprzymierzeńców (por. 7,1-9). Micheasz natomiast ganił nadużycia fałszywych proroków i niesprawiedliwość przywódców narodu. (por. 3,5-12). Głoszone przez proroków słowo Boże nie było wyrazem jedynie własnej inicjatywy. Prorocy głęboko przekonani, że Bóg jest Panem wszystkich ludzi i narodów, zwłaszcza Izraela, nie wątpili, że całkowite podporządkowanie się woli Boga, niesie ze sobą dobro i stanowi jedyną, słuszną drogę wiodącą do ocalenia narodu. Wiara w prawdziwość i moc objawionego im słowa dodawała im sił. Żadne przeciwności napotykanne na drodze nie były w stanie odwieść ich od powierzonej misji.

Misja prorocka nie ograniczała się jedynie do głoszenia słowa Bożego i orędowania za swym ludem. W Księdze Ezechiela bezpośrednio po opisie powołania są zawarte następujące słowa: „A gdy upłynęło siedem dni, Pan skierował do mnie to słowo: Synu człowieczy, ustanowiłem cię stróżem nad pokoleniami izraelskimi. Gdy usłyszysz słowo z ust moich, upomnisz ich w moim imieniu. Jeśli powiem bezbożnemu: Z pewnością

³⁸ „W roku, w którym naczelný dowódca wysłany przez Sargona, króla asyryjskiego, przybył pod Aszdod, przypuścił szturm do miasta i zdobył je. w tym samym czasie Pan przemówił do Izajasza, syna Amosa tymi słowami: Idź rozwiąż wór z bioder twoich, zdejmij też obuwie z nóg twoich! Ten zaś uczynił tak, chodząc nago i boso. Wówczas Pan powiedział: Jak sługa mój, Izajasz, chodził nago i boso trzy lata, jako znak i dziwny symbol dotyczący Egiptu i kraju Kusz, tak, król asyryjski uprowadzi jeńców z Egiptu i wygnańców z Kusz, młodych i starych, nagich i bosych ... na hańbę Egiptu”.

³⁹ Por. J. Homerski, Powołanie i jego rola w formacji religijnej Ludu Bożego Starego Testamentu, art. cyt., s. 37-38.

umrzesz, a ty go nie upomniesz, aby go odwieść od jego bezbożnej drogi i ocalić mu życie, to bezbożny ów umrze z powodu swego grzechu, natomiast Ja uczynię cię odpowiedzialnym za krew jego. Ale jeśli byś upomniał bezbożnego, a on by nie odwrócił się od swej bezbożnej drogi, to chociaż on umrze z powodu swojego grzechu, ty jednak ocalisz samego siebie” (3,16-19). W tekście paralelnym Ez 33,1-9, prorok traktuje o świeckiej funkcji stróża. Z woli Boga prorok miał za zadanie ostrzegać naród przed konsekwencjami, jakie mu grożą w razie niepodporządkowania się woli Bożej. Powinien przestrzegać przed fałszywymi prorokami, oraz zwiastować radość przyszłego Królestwa Bożego.⁴⁰

W oparciu o teksty prorockie można zatem sądzić, że człowiek dopiero wtedy wypełnia swoje powołanie, gdy realizuje swą misję.

Podobnie jak w tekstach starotestamentalnych, tak też i w Nowym Testamencie, istnieje wiele fragmentów dotyczących powołania. Jezus nigdy nie mówił o własnym powołaniu przez Boga, ale w zamian za to często nawoływał innych do naśladowania Go. Od początku swej publicznej działalności pragnął On z wielokrotnie swoją obecność i głosić naukę Ewangelii przez ludzi wybranych. Powołał pierwszych uczniów, by byli „łowcami” dusz ludzkich: „I rzekł do nich: Pójdźcie za Mną, a uczynię was rybakami ludzi” (Mt 4,19). Zgodnie z Mk 3,13 wybrał Dwunastu: „Potem wszedł na górę i przywołał do siebie tych, których sam chciał, a oni poszli do Niego” (Mk 3, 13). Powołani mieli „być z Nim” i tak jak On głosić radosną Nowinę i wypędzać złe duchy.

Podobnie jak w Starym Testamencie, tak i w Nowym powołanie jest łaską ze strony Boga: „Potem wyszedł na górę i przywoływał do siebie tych, których sam chciał, a oni przyszli do Niego” (Mk 3,13 por. Ga 1,15).⁴¹ Łaska dana jest tym, którzy zostali uznani przez Chrystusa za zasługujących jej: „(...) przez Boga zostaliśmy uznani za godnych powierzenia nam Ewangelii” (1 Tes 2,4). Znamienna w tym względzie jest wypowiedź św. Pawła: „(...) za łaską Boga jestem tym, czym jestem” (1 Kor 15, 10).

⁴⁰ Por. J. Homerski, Posłannictwo proroków Starego Testamentu, ACr XXVII (1995), s. 144-145.

⁴¹ Por. K. Romaniuk, Powołanie w Biblii, dz. cyt., s. 91; J. Wosiński, Teologia powołania do kapłaństwa. Szkic historyczno-sprawozdawczy, AK 59 (1967), s. 29-38.

Wnioski

W świetle analizowanych tekstów, zwłaszcza ksiąg prorockich, powołane jednostki, grupy czy też całe narody winne wypełniać zadania służące osiągnięciu doskonałości i świętości człowieka. Powołanie, zwłaszcza prorockie, jest ściśle związane z misją Bożą. Właściwą postawą powołanego jest posłuszeństwo i niezłomna wiara. Niekiedy jest ona bezpośrednią odpowiedzią na głos Boga, innym razem dojrzewa wśród wahań i trudów życiowych. Służba Słowu Bożemu u Proroków związana jest z wieloma wyrzeczeniami. Powołanie jest wolnym działaniem Boga, który wychodząc do człowieka ze swoją łaską, kieruje się wyłącznie bezinteresowną dobrocią i miłością. W konkretnych warunkach historycznych Bóg objawia swój wybór i powierza wybranemu określone zadania. Sprawia On u człowieka przemianę wewnętrzną, uodparnia go i chroni przed trudnościami. Wybranie, jako istotny element powołania prorockiego nie oznacza panowania czy też wywyższania się nad innymi. Wybranie jest łaską i zobowiązuje do szczególnej służby Panu. Myśli teologiczne zawarte w pismach prorockich odnośnie powołania są ciągle aktualne i mogą służyć kształtowaniu postaw religijnych człowieka współczesnego.

LA TEOLOGIA DI VOCAZIONE NELLA LUCE DI TESTI SCELTI DEI LIBRI PROFETICI

Sommario

La vocazione come una chiamata per mezzo della quale Dio destina una persona a una missione o stato determinato, oppure, in senso più generale come un invito divino con il quale si offre all'uomo la partecipazione della salvezza apparisce abbastanza spesso nei libri profetici. I testi analizzati dimostrano che la vocazione è gratuita, dono di Dio che sceglie chi vuole. La vocazione è un atto continuo e amoroso di Dio verso il suo popolo. La chiamata include sempre una missione, una vocazione al servizio.

Il popolo christiano succede a quello giudaico nella elezione ed è destinato ad essere la nazione santa. Ogni christiano è chiamato alla santità e alla vita eterna.